

Буряк А.А., асистент
кафедри міжнародної економіки та маркетингу
*Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Буряк А.А. Пріоритетні напрями підвищення інвестиційної привабливості промисловості регіонів України. У статті визначено, що підписання Угоди про асоціацію з ЄС і приєднання України до спільного європейського ринку зумовили необхідність чіткого окреслення напрямів подальшого підвищення інвестиційної привабливості промисловості. Обґрунтовано першочергові завдання, які мають бути реалізовані задля формування сприятливих умов активізації інвестиційної діяльності. Сформовано систему заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості промисловості регіонів України та визначено головні критерії їх ефективної реалізації.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, регіон, промисловість, інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість промисловості регіону.

Буряк А.А. Приоритетные направления повышения инвестиционной привлекательности промышленности регионов Украины. В статье определено, что подписание Соглашения об ассоциации с ЕС и присоединение Украины к общему европейскому рынку обусловили необходимость четкого определения направлений дальнейшего повышения инвестиционной привлекательности промышленности. Обоснованы первоочередные задачи, которые должны быть реализованы для формирования благоприятных условий для активизации инвестиционной деятельности. Сформирована система мероприятий по повышению инвестиционной привлекательности промышленности регионов Украины и определены основные критерии их эффективной реализации.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, регион, промышленность, инвестиционная деятельность, инвестиционная привлекательность промышленности региона.

Buriak A.A. Priority directions of increase the investment attractiveness of Ukraine's regions industry. In this article the author fetches out that signing Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part and Ukraine's accession to the common European market necessitated a delineation of areas further enhance the investment attractiveness of the industry. The author investigate priorities that should be implemented to form favorable conditions of stimulate investment activity. The author generalized the system of measures to improve the investment attractiveness of the Ukraine's regions industry and identified the main criteria for their effective implementation.

Keywords: the foreign direct investment, the region, the industry, the investment activities, the region's investment attractiveness of the industry.

Постановка проблеми. В умовах відновлення економічного зростання регіонів України постала проблема побудови нової моделі економічного розвитку, заснованої на інвестиційних засадах та глибокій інтеграції промислового потенціалу. Важливим кроком у цьому напрямі стало підписання та ратифікація Угоди про асоціацію та поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, що відкриває нові можливості для економіки регіонів України, але водночас вимагає здійснення докорінних реформ у модернізації промислового виробництва. Крім того, реалізація євроінтеграційних намірів України стане можливою лише за умови ефективної регіональної економічної політики, спрямованої на значне покращення інвестиційної привабливості промислового комплексу, який має стати рушійною силою економічного зростання регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні та методичні підходи до формування й реалізації інвестиційної привабливості на регіональному рівні розроблено в працях таких відомих учених, як: М.П. Бутко [1], О.В. Комеліна [2], В.О. Онищенко [3], О.В. Савлук [4], Г.О. Харламова [5], О.С. Чмир [6] та ін. Віддаючи належне науковим здобуткам учених, варто зазначити, що проблема інвестиційної привабливості промисловості та відповідність її вимогам сучасності залишається недостатньо вивченою.

Постановка завдання. Мета статті – формування пріоритетних напрямів підвищення інвестиційної привабливості промисловості регіонів України.

Виклад основних результатів. Проведення децентралізації, посилення уваги до впливу іноземних інвестиційних ресурсів на регіональну еко-

номіку в умовах інтеграції України в міжнародний економічний простір, зокрема й через створення зони вільної торгівлі з країнами ЄС, вимагають удосконалення напрямів підвищення інвестиційної привабливості промисловості регіонів. Основною метою при цьому є формування сприятливих умов для активізації інвестиційної активності у промисловості регіонів, підвищення рівня й якості життя населення шляхом стимулювання процесів залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на основі взаємної вигоди як для регіону-реципієнта, так і для іноземного інвестора.

Одними із найпріоритетніших та першочергових завдань, які мають бути реалізовані для досягнення вищезазначеної мети, з точки зору автора, є:

- створення необхідних умов для подальшої імплементації та лібералізації положень нормативно-правової бази щодо вільного переміщення ПІІ відповідно до норм ЄС;
- налагодження більш тісної співпраці з країнами – донорами ПІІ;
- створення умов для покращення технічного та технологічного стану вітчизняних промислових підприємств регіону;
- інтенсифікація промислового виробництва на інноваційній основі;
- розвиток екологічно безпечного промислового виробництва;
- забезпечення якості трудових ресурсів відповідно до потреб промисловості;
- поглиблення інтеграційних відносин, зокрема через створення ЗВТ з країнами ЄС.

Головними критеріями ефективної реалізації комплексу заходів мають бути:

- 1) позитивна динаміка зростання ВРП;
- 2) постійне підвищення прибутковості та рентабельності промислових підприємств регіону;
- 3) зростання величини освоєних капітальних інвестицій у промисловості регіону;
- 4) розширення обсягів промислової продукції в регіоні;
- 5) збільшення частки реалізованих інвестиційних товарів у структурі реалізованої промислової продукції регіону;
- 6) високі темпи приросту зайнятого населення в регіоні на промислових підприємствах;
- 7) зміцнення попиту на робочу силу у промисловості регіону;
- 8) підвищення кваліфікації і перепідготовки керівних працівників та спеціалістів промисловості в регіоні;
- 9) активізація інноваційної діяльності промислових підприємств регіону, зокрема збільшення питомої ваги реалізованої інноваційної продукції та рівня впровадження інноваційних технологічних процесів і промислових зразків у промисловості;
- 10) випереджаючі темпи приросту доходів працівників промисловості в регіоні;

11) нарощення обсягу експорту промислової продукції, збільшення його частки в загальному обсязі експорту регіону;

12) зміцнення міжнародного співробітництва та ін.

Проведені власні дослідження інвестиційної привабливості промисловості регіонів, аналіз міжнародного досвіду та узагальнення пропозицій вітчизняних науковців дали змогу сформулювати систему заходів, структурованих за такими напрямками:

1. Всебічна гармонізація законодавчої бази стосовно ПІІ у промисловості регіонів згідно з європейськими стандартами:

- усунення наявних обмежень щодо вільного руху ПІІ в регіонах відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16.09.2014 № 1678-VII [7];

- залучення фахівців місцевих громад для створення системи сертифікованих перекладів законодавчої бази ЄС та українських нормативно-правових актів, передбачених у рамках імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, для забезпечення комплексного виконання взятих на себе зобов'язань в інвестиційній сфері відповідно до регіональних потреб;

- розроблення та прийняття нормативно-правових гарантій для подальшого забезпечення вільного залучення ПІІ, зокрема й у промисловість, які існують у державах – учасницях ЄС;

- поступове адресне послаблення тимчасових валютних обмежень для іноземних інвесторів, які здійснюють свою діяльність у пріоритетних із точки зору громади сферах промисловості регіону. Зокрема, це стосується вимоги щодо обов'язкового продажу на міжбанківському валютному ринку України 75% надходжень в іноземній валюті [8], що змушує іноземного інвестора продавати кошти, які є надходженнями від експортних операцій, а потім їх купувати для забезпечення подальшої поточної операційної діяльності (наприклад, для закупівлі сировини чи комплектуючих для промислового підприємства за кордоном). В умовах нестабільної ситуації в Україні протягом останніх років іноземні інвестори знаходилися у становищі, коли у зв'язку з переважаючим попитом на іноземну валюту на внутрішньому ринку вони були не в змозі придбати її навіть частково у проданому обсязі;

- трансформація принципів фінансової звітності відповідно до європейських вимог для безпрецедентної підготовки промислових підприємств у регіонах до процесів приватизації;

- зменшення ролі регіональних управлінь НБУ як маркетмейкерів, зокрема через подальше скасування вимог щодо необхідності попереднього зарахування коштів у гривнях на окремий аналітичний рахунок із метою їх подальшого перерахування для купівлі іноземної валюти не раніше четвертого операційного дня, що визначено Постановою Правління НБУ «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України» від

1 грудня 2014 р. № 758 [9], та поступову ліквідацію заборон стосовно переказу за кордон коштів, отриманих іноземними інвесторами внаслідок продажу акцій, корпоративних прав та придбання валюти;

– припинення практики заборони репатріації ПІІ в цінні папери та корпоративні права промислових підприємств, а також прибутку, доходів та інших коштів, одержаних від іноземної інвестиційної діяльності на регіональному рівні.

2. Налагодження активної та дієвої співпраці місцевої влади з країнами – донорами ПІІ в напрямі підвищення інвестиційної привабливості промисловості:

– підтримка дипломатичних відносин із країнами – донорами ПІІ відповідно до загальноєвропейських норм і принципів міжнародного права, а також забезпечення виконання взятих на себе зобов'язань, що впливають із міжнародних економічних договорів за принципом *pacta sunt servanda* для забезпечення гарантування прав іноземних інвесторів, які працюють у промисловості регіону;

– реалізація наявних у регіонах та активна підготовка й укладання нових двосторонніх угод про співробітництво та взаємне заохочення і захист ПІІ, зокрема з такими країнами (їх повітами, провінціями) ЄС, як Ірландія, Кіпр, Люксембург, Мальта, Румунія, Словаччина, а також із країнами – кандидатами на вступ до ЄС, зокрема з Косово, Ісландією, Сербією та Чорногорією, що є доволі важливо й актуально в контексті створення поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі з ЄС;

– підвищення рівня професійної компетентності органів місцевої влади у сфері інвестиційної діяльності відповідно до міжнародних стандартів, зокрема шляхом розроблення і впровадження цільових навчальних курсів, створення системи дистанційного навчання та організації стажування за кордоном, а також запровадження персональних зобов'язань та відповідальності за якісний супровід інвестиційних проектів у промисловості;

– сприяння залученню ПІІ у виробництво експортноорієнтованої промислової продукції донорів, які вже підтвердили свій принциповий інтерес у прямому інвестуванні, а саме: США, Німеччини, Данії, Франції, Великої Британії, Швейцарії, Болгарії, Фінляндії, Норвегії та Канади, використовуючи при цьому комплектуючі для промислового обладнання та верстатів українського виробництва;

– розширення можливостей прямого інвестування у промисловості на регіональному рівні шляхом інтенсифікації міжнародної співпраці через використання проектів транскордонного співробітництва, які відповідають Державній стратегії регіонального розвитку до 2020 р. [10];

– підвищення ефективності використання зовнішньої допомоги ЄС у рамках Європейського інструменту сусідства та інших доступних місцевій владі програм із підтримки промисловості;

– налагодження діалогу з МВФ та іншими міжнародними інституціями, зокрема МБРР, МФК, для поєднання грантів та позик, що може стати дієвим засобом заохочення ПІІ з боку міжнародних фінансових організацій у промисловість регіону;

– забезпечення ініціативності територіальних громад щодо участі у міжнародних грантах, проєктах та програмах, а також усебічної підтримки наявних та актуальних проєктів, спрямованих на залучення додаткових донорських інвестицій на розвиток промисловості регіонів, зокрема:

а) програми розвитку муніципальної інфраструктури України Європейського інвестиційного банку на 2016–2030 рр., затвердженої Законом України «Про ратифікацію Фінансової угоди (проєкт «Програма розвитку муніципальної інфраструктури України») між Україною та Європейським інвестиційним банком» [11], яка передбачає залучення 400 млн. євро для модернізації інфраструктури ЖКГ, зокрема у сферах водопостачання та водовідведення, кінцевими бенефіціарами частини позики якої можуть виступати як місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, так і підприємства;

б) фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля, гранти якого в сумарному розмірі 90 млн. євро з 2011 по 2018 р. [12] розраховані на зацікавлені муніципалітети і надаються фінансовими інституціями на підтримку інвестицій у сфері енергетичної ефективності;

в) проєкту ЄС/ЄБРР «Технічна допомога українським муніципалітетам» у сумі 5 млн. євро на 2008–2016 рр. [13], який фінансує технічну підтримку інвестицій ЄБРР, зокрема у галузі водопостачання і водовідведення на території Рівненського, Львівського, Житомирського, Запорізького та Івано-Франківського регіонів;

г) проєкту «Енергетична ефективність» Агентства Швеції з міжнародного розвитку вартістю 16,1 млн. євро, який реалізується впродовж 2010–2019 рр. [14] на основі співфінансування інвестиційних проєктів, які запропоновані міжнародними фінансовими інституціями, через багатосторонній трастовий фонд ЄБРР для збільшення енергетичної ефективності;

д) програми «Розвиток міської інфраструктури-2» Міжнародного банку реконструкції та розвитку у загальній сумі інвестицій 350 млн. дол. США на період з 2014 по 2020 р. [15] – найбільшого інвестиційного проєкту у сфері водопостачання та водовідведення, що впроваджується на 11 промислових підприємствах Київського, Харківського, Донецького, Кіровоградського, Житомирського, Тернопільського, Івано-Франківського та Черкаського регіонів;

е) проєкту муніципальної енергетичної реформи Агентства США з міжнародного розвитку, спрямованого на підтримку інвестицій у низьковуглецеві технології та засоби виробництва на період 2013–2017 рр. [16] для зменшення впливу викидів

парникових газів, які є наслідком неналежного використання джерел енергії.

3. Створення ефективної системи стимулювання прямого інвестування на регіональному рівні у розрізі технологічної модернізації промисловості:

- залучення та імплементація передових технологій багатонаціональних та транснаціональних корпорацій у промисловість регіону, використовуючи як екстерналізовані, так й інтерналізовані канали їх трансферу;

- враховуючи децентралізаційну реформу, місцевій владі визначити пріоритетними напрямками економічної діяльності ті види промисловості, які спрямовані на забезпечення потреб регіону у високотехнологічній, конкурентоспроможній, екологічно безпечній продукції, та пропонувати пільги в оподаткуванні чи пільгові умови оренди для іноземних інвесторів, які реалізують проекти довгострокового спрямування, відповідно до цих напрямів, а також сприяють збільшенню рівня зайнятості у регіоні;

- підвищення ефективності сертифікації промислової продукції регіональними торгово-промисловими палатами відповідно до вимог нормативно-технічної документації в системі CERTEX, а також забезпечення належного захисту прав інтелектуальної власності, дотримання авторського права та суміжних прав;

- подальше вдосконалення регіональної інвестиційно-інноваційної інфраструктури, зокрема створення регіональних мереж технологічних та промислових парків з урахуванням наявних промислових підприємств, що відповідають нормам екологічної безпеки, а також системи кадрової та інформаційної підтримки їх діяльності.

4. Формування привабливого інвестиційного іміджу промисловості регіонів з урахуванням найкращої міжнародної практики:

- залучення іноземних інвесторів та членів Ради експортерів та інвесторів до підготовки презентаційних матеріалів у розрізі інвестиційного потенціалу промисловості із висвітленням позитивної практики ведення бізнесу в регіоні;

- організація та проведення на сучасному рівні міжнародних інвестиційних бізнес-форумів у регіонах, а також участь місцевої влади в подібних форумах за кордоном для інформування іноземного інвестора щодо актуальних інвестиційних пропозицій у промисловості регіонів, зокрема проектів, промислових майданчиків та земельних ділянок, із

указаним способом участі потенційного іноземного інвестора;

- створення системи пошуку іноземних інвесторів під пріоритетні інвестиційні проекти та впровадження різних форм співпраці місцевої влади та іноземних інвесторів, зацікавлених у реалізації пріоритетних інвестиційних проектів у промисловості;

- розвиток практики забезпечення інфраструктурної підготовки потенційно привабливих інвестиційних промислових ділянок та впровадження системи супроводження інвестиційних проектів у промисловості;

- сприяння створенню місцевих структур з обслуговування іноземних інвесторів та забезпеченню дотримання ними норм найкращої корпоративної етики, розроблених на основі рекомендацій ОЕСР;

- забезпечення орієнтації місцевих бюджетів на стимулювання іноземної інвестиційної діяльності та сприяння розвитку регіональних торгових марок із виробництва промислової продукції;

- співпраця місцевої влади із засобами масової інформації та регіональними інформаційними агентствами, а також активна участь у найпоширеніших міжнародних B2B онлайн-платформах (go4worldbusiness.com, kompass.com та ін.), бізнес-порталах та ділових соціальних медіа (LinkedIn, Xing та ін.) для створення сприятливого інвестиційного іміджу промисловості регіону;

- підвищення ефективності продажу промислових об'єктів, забезпечення гнучкості процесів приватизації та прийняття рішень на регіональному рівні.

Висновки. Результати проведеного дослідження дали змогу сформулювати пріоритетні напрями, завдання і заходи щодо підвищення інвестиційної привабливості промисловості регіонів України, реалізація яких дасть можливість підвищити рівень інвестиційної активності промислових підприємств регіону, поліпшити їх технічний та технологічний стан; збільшити надходження до місцевих бюджетів; створити нові робочі місця; наростити обсяг експортно-орієнтованої промислової продукції та зменшити диспропорції в економічному та соціальному розвитку регіонів загалом.

Перспективи подальших наукових розробок у цьому напрямі доцільно зосередити на вдосконаленні організаційно-економічних засад залучення прямих іноземних інвестицій у промисловість регіонів України.

Список літератури:

1. Бутко М. Сучасна проблема оцінки інвестиційної привабливості регіону / М. Бутко, С. Зеленський, О. Акименко // Економіка України. – 2005. – № 11. – С. 30–37.
2. Комеліна О.В. Методичні підходи до оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності регіону / О.В. Комеліна // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 16. – С. 18–22.
3. Онищенко В.О. Основи формування інвестиційної політики регіону: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.10.01 / В.О. Онищенко; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2002. – 37 с.
4. Савлук О.В. Світовий досвід підвищення інвестиційної привабливості регіону на основі інституціонального регулювання / О.В. Савлук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 2. – С. 256–262.

5. Харламова Г.О. Методика оцінки інвестиційної привабливості галузей промисловості України / Г.О. Харламова // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 6. – С. 11–18.
6. Чмир О.С. Методичні засади оцінювання інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності) та їх апробація в Україні / О.С. Чмир // Формування ринкових відносин. – 2011. – № 7–8. – С. 43–51.
7. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
8. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова НБУ від 22.09.2014 № 591 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
9. Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України: Постанова НБУ від 01.12.2014 № 758 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
10. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова КМУ від 06.08.2014 № 385-2014-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
11. Закон України «Про ратифікацію Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком» від 03.02.2016 р. № 975-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
12. Eastern Europe Energy Efficiency and Environment Partnership [Electronic resource]. – Access mode: <http://ukraine.e5p.eu>.
13. Можливості для розвитку громад: довідник міжнародних проектів і програм у сфері децентралізації та регіональної політики, що реалізуються в Україні / Асоціація міст України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.auc.org.ua/sites/default/files/dd_2.pdf.
14. The Swedish International Development Cooperation Agency [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.sida.se/English/where-we-work/Europe/Ukraine>.
15. The Second Urban Infrastructure Project [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.worldbank.org/en/news/loans-credits/2014/05/22/ukraine-second-urban-infrastructure-project>.
16. Проект USAID «Муніципальна енергетична реформа в Україні» / Агентство США з міжнародного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.merp.org.ua/index.php?lang=uk>.